

Tiia Korva

**EUROOPAN UNIONIN TIETOSUOJA-ASETUS ENERGIA-ALAN YRITYKSEN
ASIAKASTIETOJEN KÄSITTELYSSÄ**

Opas henkilötietojen käsittelijälle

EUROOPAN UNIONIN TIETOSUOJA-ASETUS ENERGIA-ALAN YRITYKSEN ASIAKASTIETOJEN KÄSITTELYSSÄ

Opas henkilötietojen käsittelijälle

Tiia Korva
Opinnäytetyö
Kevät 2017
Liiketalouden koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu

Liiketalouden koulutusohjelma, Oikeuden ja hallinnon suuntautumisvaihtoehto

Tekijä: Tiia Korva

Opinnäytetyön nimi: Euroopan unionin tietosuoja-asetus energia-alan yrityksen asiakastietojen käsittelyssä - Opas henkilötietojen käsittelijälle

Työn ohjaaja: Lea Isopoussu-Koponen

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2017

Sivumäärä: 33 + 5

Euroopan unionin tietosuojalainsäädäntö uudistui 27.4.2016 kun yleinen tietosuoja-asetus annettiin. Yleinen tietosuoja-asetus kumosi aiemman tietosuojadirektiivin, johon kansallinen lainsäädäntö on perustunut. Tietosuojalainsäädännön uudistus koskee kaikkia Euroopan unionin alueella toimivia henkilötietoja käsitteleviä toimijoita. Asetuksen soveltaminen aloitetaan 25.5.2018, jolloin myös kansallisen lainsäädännön tulee olla asetuksen mukainen.

Opinnäytetyö tutkii yleisen tietosuoja-asetuksen vaikutusta henkilötietojen käsittelyssä energia-alan yhtiössä. Tavoitteena on selvittää, millaisia muutoksia tapahtuu henkilötietojen käsittelyssä henkilötietojen käsittelijän näkökulmasta. Muutoksia verrataan nykyisen kansallisen lainsäädännön normeihin. Tutkimus perustuu lainoppiin ja keskeisenä lähteenä on yleinen tietosuoja-asetus, henkilötietolaki ja energia-alaa koskeva lainsäädäntö.

Opinnäytetyö on toteutettu toiminnallisena tutkimuksena, jonka tuloksena on tietojenkäsittelijöille suunnattu opas. Työn toimeksiantajana on suomalainen energia-alan yritys, joka voi käyttää opasta työntekijän perehdytykseen ja koulutukseen. Opas on julkaistu sisältömuotoisena opinnäytetyön liitteenä ja se on julkaistu sähköisessä muodossa yrityksen sisäisessä verkossa.

Yleisestä tietosuoja-asetuksesta on opinnäytetyön valmistumiseen mennessä annettu Euroopan unionin tasolla yksityiskohtaisia lisäohjeistuksia, mutta kansallisella lainsäädännön tasolla ei ole tapahtunut muutoksia. Siirtymäajan päättymiseen mennessä tulevien muutoksien myötä tulee tarve myös ohjeiden päivitykselle. Jatkotutkimuksena oppaan voisi päivittää lainsäädännön uudistusten mukaiseksi. Tietosuojalainsäädännön uudistus lisää tarvetta myös muiden alakohtaisten ohjeistuksien antamiselle.

Asiasanat: tietosuoja-asetus, henkilötietolaki, energia-ala, henkilötietojen käsittelijä

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences

Degree Programme in Business Economics, Option of Law and Administration

Author: Tiia Korva

Title of thesis: European Union Data Protection Regulation for the Processing Customer Data in the Energy Business - Guide for Personal Data Processor

Supervisor: Lea Isopoussu-Koponen

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2017

Number of pages: 33 + 5

Data protection legislation in the European Union was revised on 27 April 2016 when the General Data Protection Regulation was passed. The General Data Protection Regulation annulled the earlier Data Protection Directive. The reform of the data protection law concerns all the actors dealing with personal data in the European Union. The application of the Regulation will begin on 25 May 2018. By then, the National legislation needs to comply with the new regulation.

The thesis examines the impact of the General Data Protection Regulation on the processing of personal data in the energy industry. The aim is to find out what kind of changes will be taking place in the processing of personal data from a data processor's perspective. The changes are also compared with the norms in current national legislation. The study is based on the law, and the primary source of data includes the General Data Protection Regulation, the Personal Data Act and other legislation on energy sector.

The thesis has been carried out as a project-based study, resulting in a guide for the data processors. The work is commissioned by a Finnish energy company which can use the guide in their employee induction and training. The content of the guide is attached to the end of the thesis, and it is also published electronically on the client company's internal network.

By the completion of the thesis detailed general guidelines have been provided about the General Data Protection Regulation at the European Union level but there has been no change at national level.

As a result of the change, instructions will need to be updated. A further study could update the guide to the level of the renewed legislation. The reform of data protection legislation also increases the needs for guidelines for other industries.

Keywords: General Data Protection Regulation, Personal Data Act, energy industry, personal data processor

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
1.1	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymys.....	6
1.2	Keskeiset lähteet ja opinnäytetyöraportin rakenne	7
2	ENERGIA-ALAN YRITYS REKISTERINPITÄJÄNÄ.....	10
2.1	Energia-alan sähkösopimuksia koskevat ohjeistukset	10
2.2	Asiakastietorekisteri.....	11
3	HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY	13
3.1	Lainmukainen tietojenkerääminen	13
3.2	Lainmukainen tietojenkäsittely.....	14
3.3	Käyttötarkoitussidonnaisuus.....	15
3.4	Henkilötietojen käsittelyä koskevat periaatteet	16
3.5	Tietojen keräämisen ilmoitusvelvollisuus.....	16
3.6	Suostumus henkilötietojen käsittelyyn.....	17
3.7	Tietoturvallisuuden varmistaminen	18
3.8	Automaattinen tietojenkäsittely.....	20
3.9	Automatisoitu päätöksen teko, profilointi.....	20
4	TIETOJENKÄSITTELIJÄN VASTUUT	21
4.1	Tietojen täsmällisyyden varmistaminen.....	21
4.2	Yhteistyö valvontaviranomaisen kanssa	22
5	REKISTERÖIDYN OIKEUDET	23
5.1	Tietojen oikaisu ja poistaminen.....	23
5.2	Tietojenkäsittelyn rajoittaminen	24
5.3	Tietojen tarkastusoikeus	24
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	26
	LÄHTEET.....	30
	LIITTEET	34

1 JOHDANTO

Sähköenergia kuuluu kehittyneen yhteiskuntamme jokapäiväiseen elämään vaikka tiedostamme sen usein vasta silloin, kun sitä ei ole saatavilla. Käytämme päivittäin paljon erilaisia sähköllä toimivia koneita ja laitteita niin kotona kuin työssäkin. Asuntonne perustoiminnot kuten lämmitys ja ilmanvaihto perustuvat sähkönkäytölle. Lämmityksessä käytetään usein kaukolämpöä, joka on myös yksi osa energiateollisuuden tuotantoa. Asuinpaikkamme ja elinympäristömme infrastruktuurin tekninen osa koostuu asioista, jotka vaativat sähköenergiaa toimiakseen. Kulutamme sähköä koko ajan yhä enemmän ja jotta jatkossakin saisimme nauttia sähköistetyn yhteiskuntamme eduista, sähköntuotannon eli energiateollisuuden on seurattava kulutusta ja kehityttävä tarpeidemme mukaisesti.

Sähköä tuotetaan Suomessa monipuolisilla tuotantotavoilla ja maantieteellisesti ajatellen hajautetusti. Maassamme toimii noin 120 sähköä tuottavaa energiayritystä ja noin 400 voimalaitosta. (Oesch, P. Viitattu 20.1.2017.) Sähköntuotannon määrään vaikuttaa eniten kysyntä. Vähittäismarkkinoilla kuluttajat voivat valita sähkön myyjänsä, eli kilpailuttaa sähkön hintaa. (Salomaa, P. Viitattu 21.1.2017.) Mahdollisuus sähkösopimuksen kilpailuttamiseen lisää sähkönmyyjien välistä hintakilpailua. Sähköenergian hinta koostuu kuitenkin suurimmalta osin hankintakustannuksista, johon vaikuttaa sähkön tukkumarkkinahinta. Sähkön tukkumarkkinahinta taas muodostuu pohjoismaisessa sähköpörssissä, jossa hintaan vaikuttaa kysynnän ja tarjonnan määrä. (Energiateollisuus ry, 3.) Tästä voidaan todeta, että sähkön kysyntä, tarjonta ja hinta ovat riippuvaisia toisistaan.

1.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymys

Työskentelen energia-alan yrityksessä palveluneuvojana ja työtehtäviini kuuluu useita toimintoja, joissa käsitellään henkilötietoja. Sain idean opinnäytetyöhön uutisesta, jossa kerrottiin tietosuojalainsäädännön uudistumisesta. Mielenkiintoni aiheen tutkimiseen herätti uudistuksen laajuus sekä ajankohtaisuus. Kävin keskustelua aiheen tutkimisesta esimieheni kanssa ja totesimme, että ohjeistukselle olisi tarvetta ja päädyimme tekemään toimeksiantosopimuksen.

Perehdyin aiheeseen etsimällä ajankohtaisia artikkeleja ja aiempia tutkimuksia aiheesta. Aiheeseen perehtyessäni heräsi ajatus asetuksen vaikutuksista omaan työhöni. Miten yleinen tietosuoja-asetus tulee vaikuttamaan työhöni tietojenkäsittelijänä? Opinnäytetyöni tarkoituksena on vastata tuohon kysymykseen ja selvittää, miten yleinen tietosuoja-asetus muuttaa henkilötietojen käsittelyä energia-alan yrityksessä, henkilötietoja käsittelevän työntekijän näkökulmasta.

Päädyin toiminnalliseen opinnäytetyöhön, koska halusin tuottaa toimeksiantajalle tuotteen jota voisi hyödyntää jokapäiväisessä työssä. Sovimme toimeksiantajan kanssa oppaan tuottamisesta, sillä se koettiin hyödylliseksi ja tulevaisuudessa myös kehityskelpoiseksi työvälineeksi. Opinnäytetyöni raportti sisältää toiminnallisen opinnäytetyön raportointitavan mukaisesti oppaan tuottamisessa hyödynnetyn tiedon ja tuottamisprosessin kuvaamisen (Vilka & Airaksinen, 51). Opinnäytetyön raportin liitteenä oleva opas on julkaistu myös toimeksiantajan ohjeistuksen mukaisena sähköisenä oppaana toimeksiantajan sisäisessä verkossa.

1.2 Keskeiset lähteet ja opinnäytetyöraportin rakenne

Euroopan jäsenvaltioita sitoo yhtenäinen energiapolitiikka, jota ohjaa Euroopan komission alainen energiajohtokunta. Energiajohtokunta pyrkii kehittämään energiamarkkinoiden toimintaa, jotta kuluttajille voidaan tarjota Euroopan unionin alueella kohtuuhintaista, kilpailukykyistä energiaa ja ympäristöystävällisiä energiapalveluja. (Euroopan komissio. Viitattu 20.1.2017.) Energiamarkkinoiden kehittämisellä ja laajentamisella pyritään siis lisäämään jäsenmaiden välistä tiedonvaihtoa joka lisää myös henkilötietojen siirtoa jäsenmaiden välillä. Suomessa energiapolitiikasta vastaa työ- ja elinkeinoministeriö. Sen tehtävänä on myös huolehtia Euroopan unionin jäsenvaltioita koskevan energia- ja ilmastostrategian toteutumisesta. (Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 21.1.2017).

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679 luonnollisten henkilöiden suojelusta ja tietojen vapaasta liikkuvuudesta henkilötietojen käsittelyssä eli yleinen tietosuoja-asetus annettiin 27. päivänä huhtikuuta 2016. Asetuksella kumottiin aiempi henkilötietojen suojelua koskeva direktiivi 95/46/EY, johon kansallinen henkilötietoja koskeva henkilötietolaki 22.4.1999/523 on perustunut. Yleisen tietosuoja-asetuksen tarkoituksena on turvata luonnollisten henkilöiden hyvinvointia sekä parantaa Euroopan unionin jäsenmaiden välisiä sisämarkkinoita, vakautta ja taloudellista

kehitystä. Yleinen tietosuoja-asetus otetaan jäsenmaissa suoraan sovellettavaksi 25. päivä toukokuuta 2018 lähtien. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta.)

Yleisen tietosuoja-asetuksen valmistelu on alkanut Euroopan komission esityksestä vuonna 2012. Euroopan parlamentin ja neuvoston keskustelujen ja äänestysten jälkeen vuonna 2014 asetus siirtyi Euroopan unionin neuvoston käsiteltäväksi. Tietosuoja-asetuksen sisältöä ei hyväksytty käsittelyssä sellaisenaan, vaan siihen vaadittiin osittaisia tarkennuksia. Sisällöstä käytiin kolmikantaneuvottelua keväästä 2015 lähtien Euroopan parlamentin, komission ja neuvoston kesken kevääseen 2016 saakka, jolloin asetus lopulta annettiin hyväksyttynä. Jäsenvaltioissa toimivilla yrityksillä ja organisaatioilla on kahden vuoden siirtymäaika asetuksen tuomien muutoksien toteuttamiseen. (OpiTietosuoja.fi. Viitattu 29.3.2017.)

Yleisen tietosuoja-asetuksen 29 artiklan mukaisesti on perustettu WP29- tietosuojatyöryhmä, johon kuuluu jokaisesta jäsenmaasta nimetty valvontaviranomaisen edustaja (Euroopan komissio WP29). Asetuksen antamisen jälkeen työryhmä on julkaissut ohjeita tietosuojavastaavien toimenkuvasta, valvontaviranomaisen toiminnasta ja rekisteröidyn tietojensiirto-oikeudesta. Seuraava tietosuojaviranomaisten kevätkokous toteutetaan huhtikuussa 2017, jossa keskusteluaiheina ovat DNA- kantojen yksityisyyden suoja, pilvipalveluihin liittyvien henkilötietojen suojaaminen ja terrorismin sekä järjestäytyneen rikollisuuden ehkäiseminen maiden välisessä henkilötietojen jakamisessa. (Tietosuojavaltuutetun toimisto. Viitattu 28.4.2017). Tietosuoja-asetusta koskevia ohjeita on tulossa lisää, sillä valmisteilla on oppaita muun muassa rekisteröidyn suostumukseen, profilointiin ja tietoturvaloukkauksien ilmoitusvelvollisuuteen liittyvistä kysymyksistä. Ohjeistukset julkaistaan vuoden 2017 loppuun mennessä. (Tietosuojavaltuutetun toimisto. Viitattu 28.4.2017).

Valtionvarainministeriö on julkaissut asetuksen antamisen jälkeen vuonna 2016 raportin, joka ohjeistaa Suomessa toimivia organisaatioita asetukseen valmistautumisessa. Raportti perustuu tuon hetkiseen tilanteeseen, eikä siinä ole käsitelty asetuksen tulkintaa kansallisella tasolla mutta sitä tullaan päivittämään samalla kun tarkempia yksityiskohtaisia ohjeistuksia annetaan. (Valtiovarainministeriö, 5.)

Suomen sähkömarkkinoita säätelee sähkömarkkinalaki 9.8.2013/588, valvontalaki 9.8.2013/590 ja Euroopan unionin sähkökauppa-asetus 13.7.2009/714, joiden noudattamista Energiavirasto

valvoo (Energiavirasto. Viitattu 21.1.2017). Energia-alan yhtiöiden toimintaan liittyvään viestintään, sijaintitietoihin ja sähköiseen suoramarkkinointiin sovelletaan tietoyhteiskuntakaarta 7.11.2014/917. Sähkösopimuksia koskevat kansallisen lainsäädännön tasolla kuluttajansuojalaki 20.1.1978/ 38 ja kauppalaki 27.3.1987/355. EU –lainsäädännön tasolla sopimuksien tulee noudattaa sähkömarkkinadirektiiviä eli Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä 2009/72/EY. Nämä edellä mainitut säädökset ovat yleisen tietosuojasetuksen lisäksi keskeisessä osassa opinnäytetyöni tietoperustaa ja tuotosta.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tuottaa lainopilliseen tietoon perustuva selkokielineen ja käytännönläheinen opas. Se on tarkoitettu yleiseksi ohjeistukseksi energia-alan yrityksen asiakaspalvelussa työskenteleville henkilöille, jotka käsittelevät työssään henkilötietoja. Oppaan ohjeistukset koostuvat yleisen tietosuojasetuksen tuomien säädösten lisäksi voimassaolevan kansallisen lainsäädännön ja energia-alaa koskevan lainsäädännön normeista. Raportissa oleva lainopillinen tieto tuodaan oppaassa käytännön tasolle sovittamalla sitä nykyisen ohjeistuksen kanssa henkilötietojen käsittelytilanteisiin sopivaksi.

Oppaasta on rajattu pois teknisiä vaatimuksia, tietosuojavastaavaa ja yrityksen hallintoa koskevat muutokset, jotka on käsitelty tarvittavin osin raportin teoriaperustassa. Rakenne koostuu tietojen keräämiseen ja tietojen käsittelyyn liittyvistä ohjeista sekä rekisteröidyn oikeuksia käsittelevistä ohjeista tietojenkäsittelijän näkökulmasta. Rekisteröidyn oikeudet on käsitelty oppaassa erillisenä osiona, sillä ne koskevat sekä tietojen keräämiseen että tietojen käsittelyyn liittyviä tilanteita. Opas julkaistaan sähköisessä muodossa toimeksiantajan sisäisessä verkossa, josta se on myös helposti päivitettävissä. Sisäisestä verkkokansioista työntekijä voi tarvittaessa myös tulostaa oppaan omaan ohjekansioon.

2 ENERGIA-ALAN YRITYS REKISTERINPITÄJÄNÄ

Euroopan unionin asettamien energiantuotannon ja sähkömarkkinoiden tavoitteiden toteutumista varmistetaan jäsenvaltioissa kansallisella lainsäädännöllä. Suomessa energia-alan toimijoita ohjaa sähkömarkkinalaki, jonka mukaan sähköalan yrityksiin edellytetään huolehtivan asiakkaiden ja sähköverkon käyttäjien palveluista, tehokasta ja ekologista sähkökäyttöä edistäen (sähkömarkkinalaki 1 §). Opinnäytetyö käsittelee energia-alan sähkösopimuksia koskevaa kuluttajamyynnin kauppaa. Kuluttajasta puhuttaessa käytän kuluttajansuojalain 4 §:n määritelmää, jossa kulutushyödyke eli sähköenergia hankitaan pääasiassa omaan käyttöön.

Sähkömarkkinoilla on useita toimijoita, joiden välillä tapahtuu paljon tiedonvaihtoa. Käyttöpaikkarekisteri on verkonhaltijoiden ja sähkömyyjien välinen yhteinen työväline, jota ylläpitää kantaverkkoyhtiönä toimiva Fingrid Oyj. Kantaverkkoyhtiö siirtää sähköä tuottajilta jakeluverkoille ja teollisuuden suurille sähkökuluttajille. (Fingrid Oyj. Viitattu 31.1.2017.)

Kuluttaja voi valita vapaasti sähkömyyjän asuinpaikasta riippumatta, mutta sähkön toimittamiseen käytettävä jakeluverkko on sidottu aina tiettyyn maantieteelliseen verkkoalueeseen. Verkonhaltijalla tarkoitetaan sähköverkkoa hallinnassaan pitävää luvanvaraista sähköverkkotoimintaa harjoittavaa elinkeinonharjoittajaa (sähkömarkkinalaki 3 § 9-kohta). Verkonhaltijan on tarjottava kuluttajille palveluita tasapuolisesti ja syrjimättömästi, ilman perusteettomia tai kilpailua rajoittavia ehtoja (sähkömarkkinalaki 18 §).

2.1 Energia-alan sähkösopimuksia koskevat ohjeistukset

Energia-alan sähkösopimuksissa noudatetaan kuluttajansuojalain säädösten lisäksi energia-alalla yleisohjeena käytettäviä Energiateollisuus ry:n antamia yleisiä sähkömyynnin ehtoja (SME 2014). Sähkön toimitussopimuksissa noudatetaan vastaavia sähkötoimitusehtoja (STE 2014) sekä verkkopalveluehtoja (VPE2014). Energiateollisuus ry on elinkeino- ja työmarkkinapoliittinen etujärjestö, joka edustaa energia-alan yrityksiä ja antaa ohjeistuksia energia-alan toimijoille. (Energiateollisuus ry. Viitattu 16.2.2017).

Sähkön laskutus perustuu verkonhaltijan suorittamaan sähkötoimituksen mittaukseen, jossa verkonhaltija ilmoittaa mittauksista sähkötoimittajalle laskuttamista varten. (Sähkömarkkinalaki 22.1 §.) Sähkötoimittaja eli sähkömyyjä laskuttaa kuluttajaa saamansa mittauksien perusteella sopimuksen mukaisesti. Joissain tapauksissa verkonhaltija ja sähkötoimittaja voivat olla samaa yhtiötä, jolloin sähkötoimituksen mittauksien tiedonsiirto tapahtuu yhtiön sisäisesti. Tällöin myös asiakkaan sähkökäyttöpaikan on oltava kyseisen verkonhaltijan alueella.

Sähkömarkkinalain mukaisesti sähkömyyntisopimusta tehtäessä kuluttajalle on annettava tiedot sopimukseen sovellettavista myyntiehdoista sekä sopimuksen sisältöä koskevista vaihtoehtoisista. Kuluttajalle on ilmoitettava palveluntarjoajan nimi yhteystietoineen, tarjotun palvelun laatu, mahdolliset ylläpitopalvelut, sopimukseen sovellettavat maksut, voimassaoloaika sekä sopimuksen uusimiseen ja päättämiseen sovellettavat ehdot sopimuksessa tai vahvistusilmoituksessa. (Sähkömarkkinalaki 86.1 §, 86.2 §.) Sopimus voidaan tehdä suullisesti, sähköisesti tai kirjallisesti ja se voi olla toistaiseksi voimassa oleva tai määräaikainen. Jos sopimusta ei ole tehty kirjallisesti niin siitä tulee lähettää kuluttajalle kahden viikon kuluessa kirjallinen vahvistusilmoitus, joka sisältää tiedot sopimuksesta hintoineen ja ehtoineen. (Sähkömarkkinalaki 88.1 §, 89.1 §.)

2.2 Asiakastietorekisteri

Sopimuksen tekemiseksi vaaditaan tietoja, joilla se voidaan yhdistää tiettyä henkilöä tai henkilöä koskevaksi. Sopimus voidaan tehdä tarvittaessa myös useamman henkilön nimissä, useimmiten pariskunnan tai kääntäjäkavereiden yhteisenä sopimuksena. Sähkömyyntisopimukseen vaaditaan asiakkaan nimi, henkilötunnus, osoitetiedot, yhteystiedot, käyttöpaikan osoite ja käyttöpaikkatunnus. Nämä tiedot tallennetaan asiakastietojärjestelmään, josta niitä voidaan hakea hakutoiminnoilla.

Henkilötietolain 3 § 3-kohdan mukaan rekisteri on käyttötarkoituksen mukaisesti kerätty, henkilötietoja sisältävä tietojoukko, joka on helposti saatavilla joko sähköisessä tai arkistoitavassa muodossa. Yleisen tietosuojasetuksen määritelmä ei poikkea edellä mainitusta henkilötietolain määritelmästä. Asiakastietojärjestelmä on siis rekisteri, jonka perustajana oleva energia-alan yritys on rekisterinpitäjä.

Rekisteri on perustettu yrityksen omaa käyttöä varten ja sillä on siten oikeus määrätä rekisterin käytöstä (henkilötietolaki 3 § 4-kohta). Yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan rekisterinpitäjä voi myös toimia yhdessä toisen rekisterinpitäjän kanssa, mikäli se on määritelty lainmukaiseksi toiminnaksi kansallisessa lainsäädännössä (yleinen tietosuoja-asetus 4 artikla kohta 7). Käytännössä tämä tilanne voisi koskea esimerkiksi konsernia, jossa emoyhtiö on rekisterinpitäjä ja tytäryhtiö on toiminnon suorittaja joka käyttää samaa asiakasrekisteriä. Rekisterinpitäjä voi silloin käyttää asiakasrekisteriään asianmukaisesti suojatun verkko- tai pilvipalvelun kautta, joka mahdollistaa rekisterin käyttämisen toimijoiden välillä.

3 HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY

Henkilötietolain 3 § 1-kohdan mukaan henkilötiedot ovat luonnollista henkilöä kuvaavia tietoja, jotka voivat koskea ominaisuuksia, elinolosuhteita tai perhesuhteita. Yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 1-kohta muuttaa henkilötiedon käsitettä entistä laajemmaksi, sillä henkilötiedon määrittelyään koskevan myös sijaintitietoja, verkkotunnistetietoja ja henkilön taloudellisia, kulttuurillisia tai sosiaalisia tekijöitä. Käsitteen laajenemisen vuoksi henkilötietoja on käytännössä kaikkialla. Yrityksissäkin henkilötietoja voi olla useissa eri rekistereissä, jotka eivät rajoitu pelkästään asiakkuutta tai markkinointia koskeviin rekistereihin. Esimerkkinä tästä ovat työntekijöihin ja rekrytointiin liittyvät henkilötiedot, joita säilytetään erillisissä rekistereissä. (Honkinen ym. 2017, 8.3.)

Yleisellä tietosuoja-asetuksella pyritään vastaamaan siihen, miten henkilötietoja voidaan jatkossa käsitellä Euroopan Unionin jäsenmaissa. Henkilötietojen käsittelyllä tarkoitetaan henkilötietolain 3 § 2-kohdan mukaan kaikenlaisia henkilötietoihin kohdistuvia toimenpiteitä kuten kerääminen, tallettaminen, järjestäminen, käsittely, siirtäminen, luovuttaminen, säilyttäminen, muuttaminen, yhdistäminen, suojaaminen, poistaminen ja tuhoaminen. Tässäkin määrittelyssä yleinen tietosuoja-asetus on kansallista säädöstä hieman laajempi, sillä edellä mainittujen toimenpiteiden lisäksi myös tietojen hakeminen, kysely, levittäminen ja rajoittaminen ovat tietojenkäsittelyksi katsottavia toimenpiteitä (yleinen tietosuoja-asetus 4 artikla 2-kohta). Jatkossa siis myös asiakaspalvelu tilanteessa, jossa työntekijän on pääsääntöisesti pakko avata asiakastietorekisteri ja hakea asiakkaan tietoja, tapahtuu aina tietojenkäsittelyä vaikka henkilötietoja ei muuten tilanteessa käsiteltäisikään.

3.1 Lainmukainen tietojenkerääminen

Jotta tietojenkäsittely olisi lainmukaista, on tietojenkeräämisen oltava lainmukaisesti perusteltua. Rekisterinpitäjän täytyy siis ennen henkilötietojen keräämisen aloittamista perustella tietojen kerääminen toimintansa kannalta ja määritellä kerättävien tietojen käsittelytarkoitukset sekä niiden hankinta- ja luovutustavat. Henkilötietojen käsittelyn osalta on määriteltävä käyttötarkoitukset, eli millaisten tehtävien hoitamiseksi henkilötietoja tullaan käsittelemään. (Henkilötietolaki 6 §). Yleinen tietosuoja-asetus ei muuta tietojen keräämisen perusteltavuutta, mutta velvoittaa määrittele-

mään käyttötarkoitukset ja rajoittaa käyttämistä vain välttämättömiin käsittelytarkoituksiin (yleinen tietosuojasetus johdanto-osan 39-kohta). Rekisterinpitäjällä ja tietojenkäsittelijöillä on velvollisuus ylläpitää kirjallista selostetta käsittelytoimista, jolla voi pyydettyä osoittaa tietojenkäsittelytoimien olevan asetuksen mukaisia (yleinen tietosuojasetus 30 artikla, johdanto-osan 82-kohta).

Perusoikeuksiin ja -vapauksiin liittyviä arkaluonteisia tietoja on suojeltava ja siksi niiden kerääminen ja käsitteleminen on kiellettyä tiettyjä viranomaistoimia lukuun ottamatta (yleinen tietosuojasetus 9 artikla). Arkaluonteisena tietona pidetään henkilötietoja, jotka kuvaavat henkilön rotua tai etnistä alkuperää, yhteiskunnallista, poliittista tai uskonnollista vakaumusta, ammattiliiton jäsenyyttä, rikosta tai rangaistusta, terveydentilaa, hoitotoimia, seksuaalista suuntautumista tai sosiaalihuoltoa koskevia tietoja (henkilötietolaki 11 §). Arkaluonteisia tietoja ei kerätä energia-alan sopimuksien yhteydessä, mutta sosiaalihuoltoa koskevia asioita voidaan joutua käsittelemään sopimukseen liittyvissä toiminnoissa. Käsittely voi olla perusteltua rekisteröidyn suostumuksella sosiaalihuollon toimien tekemiseksi tai ilman suostumusta oikeusvaateen laatimiseksi. (Henkilötietolaki 12 §.)

3.2 Lainmukainen tietojenkäsittely

Yleisen tietosuojasetuksen lainmukaisuusperiaatteen mukaan tietojenkäsittely on lainmukaista, kun se on tarpeellista sopimuksen tekemiseksi (Yleinen tietosuojasetus johdanto-osan 44-kohta). Henkilötietojen kerääminen sähkönmyynti- ja sähkönsiirtosopimuksissa perustuu sopimuksen edellyttämään vaatimukseen. Tällöin rekisteröitynyt on antanut hyväksynnän tietojenkäsittelylle ja sopimuksen voimaantuleminen edellyttää tietojenkäsittelyä. Rekisterinpitäjällä voi olla myös joissain tapauksissa, kuten terveydenhoitoon liittyvissä toimissa, lakisääteinen velvollisuus tietojenkäsittelylle. (Yleinen tietosuojasetus 6 artikla.)

Henkilötietojen käsittelylle on henkilötietolain mukaan yleisiä edellytyksiä, joista yksiselitteisin on rekisteröidyn antama suostumus tietojen käsittelylle. Henkilötietoja voidaan käsitellä sopimuksen tekemiseksi rekisteröidyn pyynnöstä tai toimeksiannosta, tärkeän edun suojaamiseksi tai lakisääteisen tehtävän suorittamiseksi. (Henkilötietolaki 8.1 § 1-2-kohta.) Sähkönmyyjä ja verkkoyhtiö harjoittavat tiedonvaihtoa, jossa asiakastieto siirtyy osapuolelta toiselle. Tällainen tiedonvaihto on

välttämätöntä sähkösovituksen tekemiseksi, joten rekisteröidyllä on asiakassuhteen vuoksi asiayhteys rekisterinpitäjän toimintaan. Henkilötietojen käsittelytarkoitus ei muutu ja rekisteröidyn voidaan olettaa tietävän henkilötietojen luovuttamisesta.

Henkilötietoja voidaan käsitellä myös konsernin tai muun yhteenliittymän sisällä, niin sanottuna sisäisenä tiedonkäsittelynä. Henkilötietoja saa käsitellä rekisterinpitäjän toimeksiannosta, mikäli se liittyy alkuperäiseen tiedonkäsittelytarkoitukseen, kuten maksuhäiriötapauksissa perittävien siirtyminen yksityiselle perintätoimistolle. (Henkilötietolaki 8.1 § 6-7-kohta).

3.3 Käyttötarkoitussidonnaisuus

Henkilötietojen käsittelyn tulee olla käyttötarkoituksen mukaan tarpeellista (henkilötietolaki 9.1 §). Kerättävien tietojen on oltava oleellisia, täsmällisiä ja tarkoituksenmukaisia, jotta rekisteriin ei kerättäisi turhia tietoja. Koska tietojenkäsittelylle on oltava asiayhteyteen sopiva tarkoitus, virheellisiä tietoja ei saa säilyttää vaan ne on oikaistava tai poistettava viipymättä. Kerättyjä tietoja saa säilyttää vain niin kauan kuin se on käyttötarkoituksen mukaan tarpeellista. (Yleinen tietosuoja-asetus 5 artikla b,d,e-kohta.)

Rekisteriä tulisi siis ajoittain siivota vanhoista tiedoista. Työssäni olen törmännyt useasti tilanteeseen, jossa sopimus päättyy henkilön kuoleman johdosta, jolloin myös henkilötiedot lakkaavat olemasta. Jotta tiedot pysyisivät ajan tasalla, olisi yritysten hyvä määritellä esimerkiksi jokin aikaväli asiakastietorekisterin tietojen tarkastamiselle ainakin päättyneiden sopimusten osalta. Vanhentuneet henkilötiedot voitaisiin rekisterinpitäjän toimesta poistaa, jos niiden säilyttämiselle ei ole enää muuta käyttötarkoitusta, kuten perintään liittyviä toimia taikka muuta korjausvelvollisuutta. Toisaalta tämä toimenpide myös vaatii kaikilta tietojenkäsittelijöiltä tarkempaa tietojen kirjaimista ja varsinkin silloin kun tietoja käsittelee useampi henkilö.

Käyttötarkoitussidonnaisuusperiaatteen mukaan henkilötietoja saa käyttää ja käsitellä vain perusteltuihin käyttötarkoituksiin, jotka eivät poikkea aiemmin ilmoitetuista käyttötarkoituksista (henkilötietolaki 7 §). Yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan henkilötietojen käsittely on kuitenkin rajoitettava vain siihen, mikä on välttämätöntä. Henkilötietoja voidaan käsitellä muihin käyttötarkoituksiin vain, jos käsittely liittyy alkuperäiseen käyttötarkoitukseen kuten perintätoimiin. Sähkömyyntiso-

pimuksen tekemiseksi kerättyjä henkilötietoja voidaan käyttää sopimuksen tekemiseen perustuvan luottokelpoisuuden tarkastamiseen ja saman verkkoyhtiön alueella sähkön siirtosopimuksen tekemiseen, sillä ne liittyvät oleellisesti alkuperäiseen käyttötarkoitukseen. Kuten lainmukaisen tiedonkäsittelyn yhteydessä todettiin, niin myös maksuhäiriöihin liittyvien perintätoimien hoitamiseen tarkoitettu tietojenkäsittely on sallittua.

3.4 Henkilötietojen käsittelyä koskevat periaatteet

Yleinen tietosuojasetus ei muuta rekisterinpitäjää koskevaa henkilötietolain mukaista huolellisuusvelvoitetta. Henkilötietolain 5 §:n mukaan henkilötietojen käsittelyn tulee olla laillista, hyvää tietojenkäsittelytapaa noudattavaa sekä rekisteröidyn yksityiselämää ja yksityisyydensuojaa turvaavaa. Henkilötietojen käsittelyssä pitää noudattaa huolellisuutta, jotta tietojen luottamuksellisuus ja eheys säilyisivät. Huolellisella tietojenkäsittelyllä voidaan myös vähentää ja ehkäistä tietoturvaan liittyviä riskejä.

Yleisessä tietosuojasetuksessa ei käsitellä nimenomaisesti huolellista tietojenkäsittelyä, mutta 5 artiklan 1-kohdassa on määritelty henkilötietojen käsittelyn periaatteet, jotka sitovat sekä tietojenkäsittelijää että rekisterinpitäjää. Periaatteet koskevat tietojenkäsittelyn lainmukaisuutta, kohtuullisuutta, läpinäkyvyyttä, käyttötarkoitussidonnaisuutta, täsmällisyyttä, tietojen minimointia, säilytyksen rajoittamista, eheyttä ja luottamuksellisuutta sekä osoitusvelvollisuutta. Rekisterinpitäjälle merkittävän muutoksen näistä periaatteista tuo osoitusvelvollisuus. Osoitusvelvollisuuden mukaan rekisterinpitäjän on pystyttävä osoittamaan, että tietojenkäsittelyssä noudatetaan kaikkia näitä edellä mainittuja henkilötietojen käsittelyä koskevia periaatteita. (Yleinen tietosuojasetus 5 artikla 2-kohta.) Muut henkilötietojen käsittelyn periaatteet vastaavat pitkälti henkilötietolain 5-9 §:n mukaisia yleisiä henkilötietojen käsittelyä koskevia periaatteita.

3.5 Tietojen keräämisen ilmoitusvelvollisuus

Rekisteröidylle on ilmoitettava tietojenkeräämisen pakollisuudesta sekä kieltäytymisen ja profiilinnin seurauksista (yleinen tietosuojasetus johdanto-osan 60-kohta). Rekisteröidyllä on oikeus

saada ilmoitus häntä koskevien henkilötietojen käsittelystä ja siitä, miten tietoja keräämisen jälkeen käytetään ja käsitellään.

Rekisteröidylle on henkilötietojen luovuttamisen jälkeen toimitettava rekisterinpitäjän identiteetti- ja yhteystiedot sekä tapauskohtaisesti myös tietosuojavastaavan yhteystiedot. Rekisteröidylle toimitetaan myös tiedot henkilötietojen käsittelyn käyttötarkoituksista ja oikeutusperusteista sekä henkilötietojen vastaanottajista eli tietojenkäsittelijöistä. (Yleinen tietosuojasetus 13 artikla 1-kohta.)

Yleisen tietosuojasetuksen määrittelemän läpinäkyvyydenperiaatteen mukaan tietojenkäsittelyyn liittyvän viestinnän ja tietojen on oltava selkeitä, ymmärrettäviä ja helposti saatavilla olevia. Käsittelyyn liittyvistä oikeuksista, riskeistä ja säännöistä on tiedotettava rekisteröidylle. Läpinäkyvyydenperusteiden noudattamiseksi rekisteröidylle on toimitettava myös lisätietoja henkilötietojen säilytysajasta, tarkastelusta ja oikeudesta muutoksiin, käsittelynrajoittamisesta ja tietojensiirtämisestä toiseen järjestelmään. (Yleinen tietosuojasetus 13 artikla 2-kohta).

3.6 Suostumus henkilötietojen käsittelyyn

Henkilötietolain 8.1 § 1-kohdan mukaan henkilötietoja voidaan käsitellä rekisteröidyn suostumuksesta. Yleinen tietosuojasetus edellyttää suostumuksen lisäksi, että rekisterinpitäjän on tarvittaessa voitava esittää rekisteröidyn suostumus. Suostumusta koskeva pyyntö on annettava selkeäkielisenä ja helposti ymmärrettävässä muodossa. Suostumus voi olla kirjallinen, sähköinen tai suullinen ja siitä tulee ilmetä henkilön vapaaehtoinen, tietoinen hyväksyntä henkilötietojensa käsittelylle. (Yleinen tietosuojasetus 7 artikla 1-2-kohta.) On mielenkiintoista nähdä miten suostumusta koskeva pyyntö tulee muotoutumaan kansallisen lainsäädännön tasolle ja tuleeko suostumusta koskemaan esimerkiksi rekisterinpitäjän kieleen liittyviä velvoitteita.

Sähköisen ja kirjallisen sopimuksen osalta hyväksyminen voi tapahtua esimerkiksi rastittamalla ruutu tai valitsemalla jonkin muu sellainen kohta lomakkeella. Suostumusta ei voi antaa vaikenemalla eikä automaattisella hyväksynnällä. Mikäli kerättäviä tietoja käytetään useaan käyttötarkoitukseen, tulee suostumuksen koskea myös jokaista käyttötarkoitusta. (Yleinen tietosuojasetus johdanto-osan 32-kohta.) Jotta rekisteröitävä voisi antaa tietoisensa suostumuksensa, tulisi hänen

saada yksilöidyt tiedot rekisterinpitäjältä ja tietojenkäsittelyn tarkoituksesta. Käytännössä nämä tiedot ilmoitetaan yrityksen rekisteriselosteessa, jonka lukemisen kuluttaja useimmiten ohittaa ajankäytön vuoksi.

Suostumus on vapaaehtoinen silloin, kun rekisteröivällä on valinnanmahdollisuus myös kieltäytyä tai peruuttaa suostumus myöhemmin ilman seuraamuksia. (Yleinen tietosuoja-asetus johdanto-osan 42-kohta.) Rekisteröidylle on ilmoitettava peruutusoikeudesta suostumuksen yhteydessä ja peruutuksen on tapahduttava vaivoitta, niin kuin suostumuksen antaminenkin. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta ennen peruuttamista tapahtuneen tietojenkäsittelyn laillisuuteen, mutta peruuttamisen jälkeen henkilötietoja ei saa enää käsitellä. (Yleinen tietosuoja-asetus 7 artikla 3-4 kohta.)

Sopimukseen perustuvassa tilanteessa asiakas voisi perua sopimuksen, ennen sen voimaan tulemistä tai määritellyn perumisajan kuluessa sopimuksen tekemisestä. Tällöin asiakkaan henkilötietoja ei saisi enää sopimuksen peruutuksen jälkeen säilyttää tai käsitellä, koska niille ei ole enää alkuperäisen käyttötarkoituksen mukaista perustetta, eli sopimusta. Henkilötiedot on säilytettävä, jos sopimus on astunut voimaan ennen peruutusta.

3.7 Tietoturvallisuuden varmistaminen

Henkilötietolaki velvoittaa toteuttamaan tietojen suojaamiseksi tarvittavat tekniset ja organisatoriset toimenpiteet, jotta tietojen luottamuksellisuus ja eheys säilyisi. Toimenpiteiden toteuttamisessa on huomioitava, millaisia tietoja käsitellään ja millainen merkitys niillä on yksityisyyden suojalle. Rekisterinpitäjän tulee suunnitella ennen toiminnan aloittamista suojaustoimenpiteiden tekninen toteutus ja ottaa huomioon niiden aiheuttamat kustannukset. (Henkilötietolaki 32.1 §).

Henkilötietolaista poiketen, yleinen tietosuoja-asetus kehottaa rekisterinpitäjää tietojen suojaustoimenpiteiden lisäksi tekemään riskien arviointia. Rekisterinpitäjän on arvioidessaan tarvittavia tietoturvateknisiä ratkaisuja otettava huomioon tietojenkäsittelyn tarkoitusten ja laajuuden lisäksi mahdolliset riskit, jotka voivat kohdistua luonnollisten henkilöiden oikeuksiin ja vapauksiin (Oikeusministeriö, 13). Riskit voivat olla fyysisiä, aineellisia tai aineettomia vahinkoja kuten syrjintä, identiteettivarkaudet, petokset, taloudelliset menetykset tai sosiaaliset vahingot.

Rekisterinpitäjän on tehtävä arviointi riskien vaikutuksista, jos on todennäköistä että henkilötietojen käsittelyyn kohdistuu korkea riski (Oikeusministeriö, 16-17). Yleisessä tietosuojasetuksessa rekisterinpitäjän suojatoimia koskevat velvollisuudet määräytyvät riskien perusteella. Asetuksen tulkinnan selventämiseksi tietosuojatyöryhmä WP29 on julkaissut riskien vaikutusten arviointia käsittelevän oppaan, joka antaa tarkemmat ohjeet myös riskien määrittelystä. (Tietosuojavaltuutetun toimisto. Viitattu 28.2.2017.)

Yleinen tietosuojasetus lisää rekisterinpitäjän vastuuta myös henkilötietojen käsittelyyn liittyvien riskien tunnistamisessa ja tietosuoja koskevien toimintaperiaatteiden toteuttamisessa. Toimenpiteitä, joilla turvallista tietojenkäsittelyä voidaan toteuttaa voivat olla teknisiä, työvälineisiin liittyviä tai organisatorisia, henkilöstöön liittyviä muutoksia. (Yleinen tietosuojasetus 24 artikla.) Käytännössä henkilöstölle tulee antaa koulutusta ja ohjeistuksia turvalliseen tietojenkäsittelyyn liittyen. Työntekijä voidaan sitouttaa noudattamaan salassapitosopimusta jo ennen työskentelyn aloittamista.

Henkilötietojen käsittelyä koskee yleisesti henkilötietolain 33 §:n mukainen vaitiolovelvollisuus, jonka perusteella toisen ominaisuuksista, oloista tai taloudellisesta asemasta ei saa kertoa kolmannelle osapuolelle. Yritysten toimitiloissa voidaan toteuttaa kulkulupiin perustuvaa kulunvalvontaa ja työpisteillä kirjautumiseen perustuvaa käytönvalvontaa. Tietojen käytettävyyttä voidaan myös rajoittaa salauksilla ja tietojen anonymisoinnilla eli tekemällä tiedoista tunnistamattomia tai muilla teknisillä rajoitusmenetelmillä. (Oikeusministeriö, 13.)

EU:n valvontaviranomaiset, tietosuojaneuvosto ja komissio ovat ehdottaneet yhtenäisen tietosuojasinetin- tai merkin käyttöönottoa, josta rekisterinpitäjä sekä tietojenkäsittelijä voisi yksinkertaisesti osoittaa noudattavansa lainmukaista tietojenkäsittelyä. Tietosuojasinetistä myös kuluttaja voisi vaivatta todeta rekisterinpitäjän luotettavuuden. (Yleinen tietosuojasetus 42 artikla 1 kohta.)

Nähtäväksi jää otetaanko tietoturvasinettejä tulevaisuudessa yrityksissä käyttöön, mutta kuluttajan näkökulmasta yhtenäisen tietoturvamerkinnän käyttöönotto olisi oikotie nopeampaan asiointiin. Kuluttajan luottamus rekisterinpitäjään voisi näin vahvistua ja tietosuojalausekkeiden lukeminen rekisteröinnin yhteydessä voisi tuntua turhalta. Yhtenäisillä käytännösäännöillä voitaisiin

ottaa huomioon myös eri aloilla olevien henkilötietojen käsittelyn erityispiirteet ja tarpeet erikokoisissa yrityksissä, joka helpottaisi myös rekisterinpitäjien toimintaa. (Oikeusministeriö, 14.)

3.8 Automaattinen tietojenkäsittely

Henkilötietolakia sovelletaan automaattiseen tietojenkäsittelyyn, mutta automaattista tietojenkäsittelyä ei ole laissa erikseen määritelty (henkilötietolaki 2.2 §). Yleisessä tietosuoja-asetuksessa automaattisen tietojenkäsittelyn todetaan olevan tietojenkäsittelyä (4 artikla 2-kohta). Automaattinen henkilötietojen käsittely rinnastetaan yleisessä tietosuoja-asetuksessa profilointiin, jossa henkilötietojen perusteella arvioidaan henkilön ominaisuuksia, työsuorituksia, taloudellista tilannetta, terveyttä, mieltymyksiä, kiinnostuksen kohteita, käyttäytymistä ja sijaintia. (Yleinen tietosuoja-asetus 4 artikla 4-kohta.) Henkilötietolain 31 §:ssä säädetään automatisoidusta päätöksen teosta, jolla tarkoitetaan samaa kuin yleisen tietosuoja-asetuksen profiloinnilla. Voidaan siis todeta, että automaattinen tietojenkäsittely on sellaista tietojenkäsittelyä, jossa päätöksen teko perustuu ominaisuuksien arviointiin.

3.9 Automatisoitu päätöksen teko, profilointi

Profilointi on automaattiseen tietojenkäsittelyyn perustuvaa toimintaa, jossa päätös tehdään ilman henkilön osallistumista. Profiloinnissa arviointiin voidaan käyttää henkilön useita eri elämäntilanteita. Rekisteröity ei saisi joutua päätöksen kohteeksi henkilökohtaisten ominaisuuksien perusteella. Profiloinniksi ei katsota sopimuksen tekemiseksi pakollista ja suostumukseen perustuvaa automaattista käsittelyä. (Yleinen tietosuoja-asetus 22 artikla.)

Automaattisella tietojenkäsittelyllä tarkoitetaan henkilötietolaissa rekisteröidyn ominaisuuksien arviointiin liittyvää päätöksentekoa, jolla on merkittäviä tai henkilön oikeuksiin kohdistuvia vaikutuksia. Automatisoitu päätöksen teko on sallittua, mikäli päätös tehdään sopimuksen tekemiseksi tai siitä on säädetty laissa. (Henkilötietolaki 31 §). Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi automaattista luottokelpoisuuden tarkastamista sähkönsopimusta tehtäessä. Luottotietojen tarkastaminen sähkönsopimuksen solmimisen yhteydessä tehdään yhtenäisen ohjeistuksen mukaisesti sähköntoimitusvelvollisuuden huomioiden, jolloin profilointia ei tapahdu.

4 TIETOJENKÄSITTELIJÄN VASTUUT

Rekisterinpitäjä on vastuussa siitä, että toimeksiannon saaneilla tietojenkäsittelijöillä on riittävä osaaminen tietojenkäsittelyssä. Osaamisen on vastattava tietosuoja-asetuksen vaatimuksia ja jotta osaaminen olisi vaaditulla tasolla, on tietojenkäsittelijöiden kyettävä toteuttamaan suojatoimia. Suojatoimilla turvataan rekisteröidyn oikeuksia. (Yleinen tietosuoja-asetus 28 artikla kohta 1.)

Kuten missä tahansa muussakin työssä, myös tietojenkäsittelijän työssä työtehtävät perustuvat sopimukseen. Sopimuksella tietojenkäsittelijä sitoutuu noudattamaan rekisterinpitäjän ohjeita, salassapitovelvollisuutta ja tietosuoja-asetuksen mukaisia turvallisuustoimenpiteitä (Yleinen tietosuoja-asetus 28 artikla kohta 3 a, b). Sopimuksessa tulisikin määritellä tarkemmin esimerkiksi käsiteltävien tietojen kohde ja niiden käyttötarkoitus rajoituksineen, jotta tietojenkäsittelijä tietäisi myös omaan työhönsä liittyvät vastuut. Tietosuoja-asetuksen mukaisten vaatimusten noudattamisen voi osittain osoittaa tietosuojasertifikaatilla, mutta käytännössä jokaisen tietojenkäsittelijän on huolehdittava oman toimintansa lainmukaisuudesta. (Oikeusministeriö, 22.)

4.1 Tietojen täsmällisyyden varmistaminen

Rekisteriin kerättyjen tietojen tulee perustellun käyttötarkoituksen lisäksi olla täsmällisiä. Henkilötietolain 9.2 §:n mukaan virheellisiä, epätäydellisiä tai vanhentuneita henkilötietoja ei saa käsitellä. Henkilötiedot pitäisi voida poistaa rekisterinpitäjän ohjeen mukaisesti sitten, kun henkilötietojen käsittelyn tarve päättyy. (Yleinen tietosuoja-asetus johdanto-osan kohta 81). Henkilötietoja tulee kerätä vain tarpeellisin osin niiden käyttötarkoitukseen nähden, jotta turhia tietoja ei kerätä. Epätarkkoja ja virheellisiä tietoja ei saa säilyttää (yleinen tietosuoja-asetus 5 artikla 1 kohta).

Rekisteröityä voidaan pyytää täydentämään puutteellisia henkilötietoja, mikäli se on tarpeen sopimuksen tekemiseksi. Tietosuoja-asetus ei kuitenkaan velvoita hankkimaan lisätietoja jos rekisteröityä ei voida annetuilla tiedoilla tunnistaa. Sopimukseen perustuvan tietojenkäsittelyn näkökulmasta sopimusta ei voi tehdä ilman tarvittavia henkilötietoja, joten tunnistaminen vaatisi kuitenkin lisätietojen hankkimisen esimerkiksi soittamalla asiakkaalle. Digitaalisen tunnistamisen lisääminen rekisteröidyn tunnistamiseen olisi suositeltavaa. Tunnistaminen voi perustua tunnuk-

siin, joilla rekisteröity kirjautuu rekisterinpitäjän verkkopalveluihin. (Yleinen tietosuoja-asetus johdanto-osan 57-kohta.) Asiakastilille rekisteröitymisessä voidaan käyttää esimerkiksi sähköpostiosoitetta tai asiakasnumeroa. Joihinkin palveluihin rekisteröitymiseen voidaan asiakkaalta vaatia myös vahvaa tunnistautumista esimerkiksi verkkopankkitunnuksilla tai mobiilivarmenteella.

4.2 Yhteistyö valvontaviranomaisen kanssa

Yleisen tietosuoja-asetuksen 31 artiklan mukaan, sekä rekisterinpitäjän että henkilötietojenkäsittelijän on toimittava yhteistyössä valvontaviranomaisen kanssa. Tämä tarkoittaa siis sitä, että yhteistyöllä on tarvittaessa edesautettava valvontaviranomaista suorittamaan tehtäviänsä. Yleinen tietosuoja-asetus velvoittaa jatkossa ilmoittamaan myös rekisteröidylle tietoturvaloukkauksesta, jos on todennäköistä että rekisteröidyn oikeuksille ja vapauksille aiheutuu korkea riski. Ilmoittamisvelvollisuutta on rajattu kuitenkin niin, ettei sitä tarvitse tehdä mikäli tietoturvaloukkauksen kohteelle on tehty jatko- tai suojatoimenpiteitä kuten tietojen salaaminen ja varmistettu ettei samaa tapahdu uudelleen.

Suurien tietojoukkojen osalta tietoturvaloukkauksesta tiedottaminen henkilökohtaisesti voisi aiheuttaa rekisterinpitäjälle kohtuutonta vaivaa, jolloin siihen voi käyttää julkista tiedotusta jota esimerkiksi pankkien asiakkaita koskevissa tietoturvaloukkauksissa on yleisesti käytetty. (Yleinen tietosuoja-asetus 34 artikla). Valvontaviranomaiselle korkean riskin tietoturvaloukkauksesta on ilmoitettava kolmen vuorokauden (72h) kuluessa tapahtuneesta. (Yleinen tietosuoja-asetus 33 artikla).

5 REKISTERÖIDYN OIKEUDET

Rekisteröidyllä on oikeus tietää henkilötietojensa käsittelystä ja tarkastaa rekisterissä olevat tiedot. Rekisterinpitäjän on pyydetessä toimitettava rekisteröidylle jäljennös käsiteltävistä henkilö-tiedoista. (Yleinen tietosuoja-asetus 15 artikla). Tietosuoja-asetus säättää rekisteröidyn tietoihin pääsyoikeudesta henkilötietolain tarkastusoikeutta yksityiskohtaisemmin, sillä rekisteröidyllä on oikeus saada jäljennös rekisterissä olevista tiedoistaan. Jäljennöksen pyytämiseksi ei ole määräämuotoa, mutta tarvittaessa rekisterinpitäjä voi pyytää rekisteröidyltä lisätietoja henkilöllisyyden varmistamiseksi. (Oikeusministeriö, 24-25.)

Yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan luonnollisille henkilöille tulisi korvata tietojenkäsittelystä aiheutuneet vahingot mikäli asetuksen säädöksiä ei ole noudatettu. Asetuksessa ei säädetä tarkempia korvausmääriä yksityishenkilön osalta, joten se jäänee määriteltäväksi kansallisessa lainsäädännössä. Vahingonkorvausvelvollisuus koskee rekisterinpitäjää sekä tietojenkäsittelijää silloin kun vahingon voidaan osoittaa aiheutuneen heidän toiminnastaan. (Yleinen tietosuoja-asetus johdanto-osan 146-kohta.)

5.1 Tietojen oikaisu ja poistaminen

Rekisterissä olevien tietojen oikeellisuutta tulisi vaalia ja siksi puutteelliset ja virheelliset tiedot pitäisi oikaista viivytyksettä. Rekisteröity voi täydentää puutteellisia henkilötietoja toimittamalla niistä lisäselvityksen tai vaatia virheellisten tietojen oikaisua. (Yleinen tietosuoja-asetus 16 artikla.) Tietosuoja-asetuksen myötä rekisteröidyllä on oikeus tietojen oikaisuun ja 'oikeus tulla unohdetuksi', jota henkilötietolakiin ei nimenomaisesti ole kirjattu (Oikeusministeriö, 25).

Rekisteröity voi pyytää poistamaan häntä koskevat henkilötiedot, mikäli niitä ei tarvita enää alkuperäiseen käyttötarkoitukseen. Muita syitä tietojen poistamiseen on rekisteröidyn suostumuksen peruuttaminen tietojensa käsittelyyn, profiloinnin vastustaminen tai henkilötietojen lainvastainen käsittely. Näillä samoilla perusteilla myös rekisterinpitäjä voi poistaa henkilötiedot rekisteristä. Henkilötietoja ei tarvitse poistaa pyynnöstä, mikäli niiden säilyttäminen on tarpeen oikeudellisen vaateen tai sen mahdollisuuden vuoksi. (Yleinen tietosuoja-asetus 17 artikla.)

5.2 Tietojenkäsittelyn rajoittaminen

Rekisteröidyllä on oikeus kieltäytyä tietojensa perusteella profiloinnista eli automaattisesta tietojen käsittelystä, mikäli se ei ole välttämätöntä sopimuksen tekemiseksi tai perustu rekisteröidyn antamaan suostumukseen. Suostumukseen perustuvassa tilanteessa on oikeus vaatia että henkilötietoja käsittelee luonnollinen henkilö. (Yleinen tietosuoja-asetus 22 artikla.)

Rekisteröity voi vastustaa henkilötietojensa käsittelyä suoramarkkinoinnin tai siihen liittyvän profiloinnin perusteella (Yleinen tietosuoja-asetus 21 artikla). Vastustamisoikeus ei täten koske sähkömyynti- tai sähkönsiirtosopimuksiin perustuvaa henkilötietojen käsittelyä, sillä lupa henkilötietojenkäsittelyyn on saatu rekisteröidyltä ennen sopimuksen tekoa. Rekisteröidyllä on oikeus myös esittää kantansa asiassa ja riitauttaa päätös. (Oikeusministeriö, 28.)

Henkilötietojensa käsittelyä voi rajoittaa, mikäli tiedot eivät pidä paikkaansa tai niiden käsittely ei ole lainmukaista. Rekisteröidyllä on oikeus rajoittaa rekisterinpitäjän tietojenkäsittelyä myös silloin, kun hän itse tarvitsee tietoja oikeudellisen vaateen saamiseksi. Tietojenkäsittelylle ei välttämättä enää ole tällöin muuta käyttötarkoitusta. Tietoja saa käsitellä vain rekisteröidyn suostumuksella silloin kun rekisteröity on rajoittanut tietojen käsittelyä, ellei kyseessä ole oikeudellisen vaateen tai kolmannen osapuolen oikeuksien suojaamiseksi tapahtuva käsittely. (Yleinen tietosuoja-asetus 18 artikla). Henkilötietojen käsittelyä voidaan rajoittaa siirtämällä henkilötietoja toiseen tietojärjestelmään tai estämällä rajoitettuihin henkilötietoihin pääsy. Rajoittaminen on toteutettava ja ilmaistava niin ettei henkilötietoihin voida myöhemmin tehdä käsittelytoimenpiteitä. (Oikeusministeriö, 26.)

5.3 Tietojen tarkastusoikeus

Yleinen tietosuoja-asetus antaa rekisteröidylle oikeuden tietojensa tarkastamiseen ja siirtämiseen toiselle rekisterinpitäjälle. Rekisteröity voi pyytää rekisteristä häntä koskevat tiedot yleisesti käytettävässä muodossa. (Yleinen tietosuoja-asetus 20 artikla.) Nykyään niin sanottuja kortistoja ei enää käytetä, koska henkilötiedot ovat sähköisissä rekistereissä josta ne ovat myös luovutetta-

vissa sähköisessä muodossa. Tietojensiirto-oikeus tukee vapaata henkilötiedon vaihtoa Euroopan unionin alueella ja lisää rekisterinpitäjien välistä kilpailua. Se helpottaa palvelujen tarjoajien välistä tiedonvaihtoa joka tuo lisää mahdollisuuksia uusien palvelujen tarjoamiselle sähköisen markkinoinnin kokonaisuudessa. (Euroopan komissio, 16/EN WP242, 3.) Tietojen siirto-oikeus ei saa kuitenkaan rajoittaa 'oikeutta tulla unohdetuksi', jonka mukaan henkilötiedot on poistettava kun niille ei ole enää käyttötarkoituserustetta. (Yleinen tietosuoja-asetus 20 artikla).

Rekisteröidylle on pyydettäessä ilmoitettava muista henkilötietojen vastaanottajista, joille henkilötietoja luovutetaan (yleinen tietosuoja-asetus 19 artikla). Toimenpiteestä, joka on aloitettu rekisteröidyn pyynnöstä on annettava rekisteröidylle tieto viivytyksettä ja viimeistään kuukauden kuluessa pyynnön saamisesta. Saman ajan kuluessa rekisterinpitäjän on myös ilmoitettava mikäli ei suostu toimenpiteeseen. Tietojenkäsittelyä koskeva ilmoitusvelvollisuus pätee myös tietojen keräämisessä vastaanottaessa tietoja kolmannelta osapuolelta, kuukauden aikaraja mukaan lukien. (Oikeusministeriö, 24.)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Toiminnallisen opinnäytetyöni tuloksena tein oppaan energia-alan yrityksessä työskenteleville henkilötietojen käsittelijöille. Tarkoitukseni oli tuottaa helpokäyttöinen ja käytännön työtilanteisiin sopiva opas. Opas on yleinen ohjeistus henkilötietojen käsittelyyn ja sitä voidaan käyttää työn tukena. Sen tarkoituksena on luoda perustaa muutoskohtaisille lisäohjeille, joita tietosuoja-asetuksesta tullaan antamaan jatkossa myös kansallisen lainsäädännön tasolla.

Tuottamani opas perustuu yleisen tietosuoja-asetuksen tuomiin muutoksiin siltä osin kuin se tulee koskettamaan tietojenkäsittelijöitä. Raportissani henkilötietolakia on käytetty vertailukohtena yleisen tietosuoja-asetuksen tuomien muutosten rinnalla. Raportissa olen pyrkinyt kuvaamaan voimassa olevan lainsäädännön soveltamisen tietojenkäsittelyyn liittyvissä tilanteissa ja pohtinut niissä tapahtuvia mahdollisia muutoksia. Oppaan laatimiseen toi lisähaastetta se, että asetuksen sisältöä ei ole vielä rajattu tarkemmin alakohtaisiin toimintoihin. Tämän vuoksi ohjeistusta ei voinut laatia käytännön tasolla siten kuin olisin toivonut olevan mahdollista.

Energia-alaa koskevan lainsäädännön säädökset koskevat lähinnä energiantuotantoon, palveluihin ja sopimuksiin liittyviä asioita, eivätkä suoranaisesti henkilötietojen käsittelyä. Tietojenkeräämisessä ja -käsittelyssä voi olla alakohtaisia eroavuuksia, jolloin tietosuoja-asetuksen säädökset vaikuttavat eritavoin. Siksi onkin tärkeää, että henkilötietojen käsittelystä energia-alalla annetaan myöhemmin lisäohjeistuksia. Energia-alalla selvityksiä ja lisäohjeistuksia antaa Energiateollisuus ry. joka myös kouluttaa energia-alan yrityksiä ohjeistuksien toteuttamiseen.

Päädyin rakentamaan oppaan lopulta jaottelemalla asiat henkilötietojen keräämistä, käsittelyä ja rekisteröidyn oikeuksia koskeviin osiin. Jaottelu on mielestäni toimiva, sillä se mukaillee tietojenkäsittelijän toimia. Jotta voisimme käsitellä henkilötietoja, on meidän ensin kerättävä niitä. Työssäni tietojenkäsittelijänä olen huomannut, että useisiin työtehtäviini liittyy henkilötietojen käsittelyä. Käsitelin oppaassa rekisteröidyn oikeudet erikseen, sillä ne eivät rajoitu pelkästään mihinkään tiettyyn henkilötietojen keräämiseen tai käsittelyyn liittyvään tilanteeseen.

Toimeksiantajalla ei ollut oppaalle varsinaisia rajoituksia tai edellytyksiä, vaan tärkeimmäksi asiaksi koettiin oppaan sisältö. Oppaan sisällössä toin esille yleisen tietosuoja-asetuksen myötä tulevat merkittävimmät muutokset, joista tullaan myöhemmin säätämään myös kansallisessa

lainsäädännössä. Käytin tärkeiden asioiden korostamisessa alleviivausta, joka nopeuttaa tiedon etsimistä ohjeesta ja tiedon etsijä välttyy lukemasta opasta kokonaan oikean ohjeen löytämiseksi. Avasin säädöksissä esiintyviä termejä tekstikehyksiin, jotta sisältö säilyisi selkeämpänä ja oppaan sisällöstä ei tulisi asiasanojen luetteloa.

Ohjeistuksissa pyrin muodostamaan oppaalle luontevaa tekstiä, jossa on mahdollisimman selkeitä ja lyhyitä lauseita. Toimeksiantosopimuksen mukaisesti opinnäytetyössäni ei mainita toimeksiantajaa, joten opas on julkaistu sisältömuotoisena opinnäytetyön liitteenä. Sähköisessä muodossa julkaistua opasta ei lisätty liitteeksi yrityksen tunnistettavuuden vuoksi.

Oppaan ulkonäön suunnittelussa sain käyttää omaa luovuutta, sillä toimeksiantajalla ei ollut ulkonäköä koskevia toiveita tai erityisiä vaatimuksia. Sain toimeksiantajalta yrityksen ohjeistuksissa käytettävän PowerPoint-esityksen pohjan, johon rakensin oppaan sisällön. Opas julkaistiin sähköisessä muodossa koska se jaettiin yrityksen työntekijöiden käyttöön yrityksen sisäisessä verkossa. Toimeksiantaja huolehti sähköisessä muodossa olevan oppaan julkaisemisesta.

Opas soveltuu kohderyhmän perehdytys- ja tukimateriaaliksi. Perehdytysmateriaalina ohjeistukset ovat yksinkertaisia, helposti ymmärrettävissä ja sisältävät perustasoista tietoa henkilötiedoista ja niiden käsittelystä. Tukimateriaalina opas on työntekijälle helposti saatavilla ohjeita sisältävästä verkkokansioista ja tarvittava tieto on nopeasti löydettävissä tekstin jäsentelyn ja korostusten vuoksi. Tarvittaessa työntekijä voi myös tulostaa oppaan ohjekansioon omalle työpisteelle.

Kuten johdannossa totesin, WP29- tietosuojatyöryhmä on jo tähän mennessä julkaissut muutamia tarkentavia ohjeita yleisen tietosuoja-asetuksen sisällön tulkintaan ja käytännön toteuttamiseen liittyen. Tämän vuoksi oppaan sisältöön tulee myöhemmin varmasti päivityksen tarvetta, jonka vuoksi sen julkaiseminen sähköisenä toimeksiantajan verkossa on käytännön kannalta järkevin ratkaisu. Oppaan sisältöä tullaan päivittämään jatkossa sitä mukaa, kun yleistä tietosuoja-asetusta koskevia lisäohjeistuksia julkaistaan. Myös kansallisen lainsäädännön uudistuminen lisää ohjeistuksen päivitystarvetta viimeistään asetuksen soveltamisen alkaessa toukuussa 2018.

Yleinen tietosuoja-asetus osoittautui mielenkiintoiseksi, mutta samalla laajuuden kannalta haastavaksi tutkimusaiheeksi. Aluksi pohdin tutkimuksen kohteen ja näkökulman rajaamista, jotta tutkimus ei leviäisi liian laajaksi mutta kohdistuisi silti riittävän kattavaan osaan tulevaa tietosuoja-

lainsäädännön muutosta. Opinnäytetyön aiheen yhdistäminen omaan työhön tuntui luontevalta ratkaisulta, siksi rajasin kohderyhmän yrityksessä tietojenkäsittelijöinä toimiviin työntekijöihin.

Suunnittelin aluksi tekeväni teemahaastattelun tietojenkäsittelijöiden työtehtäviin ja henkilötietojen käsittelytilanteisiin liittyen. Tarkoitukseni olisi ollut käyttää haastattelun tuloksia apuna oppaan sisällön rakentamisessa. Toimeksiantajalle teemahaastattelulla olisi selvitetty tietojenkäsittelijöiden nykyisten velvollisuuksien ja vaatimuksien tietämyksen tasoa, josta olisi ollut hyötyä tulevien muutosten toteuttamiseen tarvittavan ohjeistuksen ja koulutuksen suunnittelussa. Ohjauseminaarin jälkeen totesin teemahaastattelujen tekemisen olevan aikatauluuni ja resursseihini nähden liian työlästä. Toisena vaihtoehtona oli lähiesimiehen haastattelu nykyohjeistuksesta, mutta toimeksiantajalle se ei olisi tuonut lisäarvoa, joten luovuin kokonaan haastattelututkimuksen suunnittelusta.

Oppaan valmistaminen vaati minulta kykyä yhdistellä asioita ja saada ne sovitettua energia-alan tapahtuvaan tietojenkäsittelytilanteeseen sopivaksi. Jouduin miettimään oppaan sisällön laajuutta, jotta se sisältäisi tietojenkäsittelijöiden kannalta kaiken tarvittavan tiedon ja kokonaisuus olisi silti tiivis ja selkeä. Toimeksiantajalla ei ollut vaatimuksia oppaalle, joten käytännössä rakensin oppaan raportin asiasisällön mukaisesti.

Haasteellisimmaksi osaksi työssäni koin yleisen tietosuoja-asetuksen sisältämän tiedon omaksumisen ja siihen viittaamisen niin, etten muuttaisi sen alkuperäistä tarkoitusta. Onnistuin mielestäni tässä hyvin, sillä jälkepäin lähteitä tarkastettuani huomasin avanneeni niiden sisällön helpommin ymmärrettäväksi ja oppaaseen onnistuin tiivistämään säädösten keskeisen merkityksen. Totesin, että lainoppiin perustuvan työn haasteena on lähdemateriaalille tyypillinen kirjoitustapa, jossa on usein tilannekohtaisia poikkeuksia. Lähdemateriaalin lukeminen ja ymmärtäminen vaati huomattavasti aikaa, keskittymistä ja kykyä yhdistää asioita käsittelemäni aiheeseen ja tilanteeseen soveltuvaksi.

Opinnäytetyön aiheen jatkotutkimuksena voisi toteuttaa esimerkiksi tutkimuksen tietojenkäsittelijöille oppaan kehittämistarpeesta ja tietojen päivittämisestä sitten, kun yleinen tietosuoja-asetus on astunut voimaan ja muutokset on toteutettu myös kansallisen lainsäädännön tasolla. Yleisen tietosuoja-asetuksen tuomia muutoksia voisi tutkia energia-alan yrityksissä myös esimerkiksi yhtiön toimintojen tai tietoturvallisuuden näkökulmasta. Yrityksillä tulee olemaan tarvetta lisäoh-

jeistuksille tulevaisuudessa, joten yleisen tietosuoja-asetuksen vaikutuksista voi tehdä toiminnallisenä opinnäytetyönä muita ohjeistuksia tai oppaita.

Aloitin opinnäytetyöprosessin tammikuussa ja työ oli valmis toukokuun lopulla. Raportin tekemiseen kului yllättävän paljon aikaa ja välillä tuntui, että resurssini eivät riitä, sillä suoritin samalla viimeisiä opintojaksoja ja työskentelin osa-aikaisesti opinnäytetyöni toimeksiantajayrityksessä.

Alussa aikaa kului paljon lähdemateriaaliin perehtymisessä ja tiedon sisäistämisessä. Perehdyin ensin yleisen tietosuoja-asetuksen sisältöön ja hahmottelin tietojenkäsittelijöiden työnkuvan sisältöä, jotta saisin käsityksen siitä, miten voisin yhdistää asetuksen sisällön opasta varten. Tämän jälkeen aloin tutkimaan henkilötietolakia, energia-alan lainsäädäntöä ja muita ohjeistuksia. Kevään aikana asetuksesta informoitiin tietosuojavaltuutetun toimiston puolesta enemmän ja lisäksi julkaistiin lisäohjeita, joita pystyin hyödyntämään työssäni. Aihettani ajatellen ajan käyttäminen oli positiivinen juttu, sillä asetuksen käsittely kohti kansallista lainsäädäntöä eteni hieman kevään aikana.

Opinnäytetyöprosessi opetti minulle prosessikirjoittamisessa tarvittavaa suunnitelmallisuutta ja ajankäytön hallintaa. Koen kehittyneeni ammatillisesti opinnäytetyöprosessin aikana lainopillisen asiasisällön omaksumisessa ja tekstin tuottamisessa. Aikataulussa pysymisessä auttoi etenemistavoitteiden merkitseminen kalenteriin viikkokohtaisesti. Huomasin, että aikataulusta ei kannata tehdä liian tiukkaa, sillä se voi muuttua myös itsestä riippumattomista syistä.

Toimeksiantajan ohjaajalla oli työntäyteinen kevät, mistä johtuen aikataulujen yhteensovittamisessa oli välillä pieniä haasteita, mutta niistä selvittiin kuitenkin hyvin. Sain ohjaajalta pyytäessä tarvittavaa ohjeistusta ja vinkkejä energia-alaa koskevien materiaalien löytämiseen. Koin vertaisarvioinnin tärkeäksi tueksi opinnäytetyöprosessissa, sillä sain vertaisarvioijaltani myös keskusteluapua hankalissa hetkissä. Opinnäytetyöni ohjaava opettaja oli helposti tavoitettavissa ja auttoi minua ratkaisujen löytämisessä työn edetessä. Opinnäytetyö vaati paljon aikaa kevään kiireiden keskellä, suurin kiitos tuesta ja voimavarojeni löytämisestä puolisoolleni.

LÄHTEET

Energiateollisuus ry. Viitattu 16.2.2017, <http://energia.fi/>

Energiateollisuus ry. Sähkön hinta pähkinän kuoressa. Viitattu 16.2.2017,
http://energia.fi/files/624/Sahkon_hinta_-esite.pdf

Energiavirasto. Energiavirasto sähkö- ja maakaasumarkkinoilla. Viitattu 21.1.2017,
<https://www.energiavirasto.fi/energiavirasto-sahko-ja-maakaasumarkkinoilla>

Euroopan komissio. European comission 16/EN WP 242 article 29 data protection working party. Guidelines on the right to data portability. Julkaistu 13.12.2016,
http://tietosuoja.fi/material/attachments/tietosuojavaltuutettu/tietosuojavaltuutetuntoimisto/tiedotteet/jJ2hPteTn/Guidelines_on_the_Right_to_Data_Portability.pdf

Euroopan komissio. Article 29 Working party. Viitattu 26.4.2017,
http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=50083

Euroopan Komissio. Energiajohtokunta. Viitattu 20.1.2017, <http://ec.europa.eu/energy/en/about-us>

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (Yleinen tietosuoja-asetus) 27.4.2016, 2012/0011, LEX 1666,
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-17-2016-INIT/fi/pdf>

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/72/EY sähkön sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 2003/54/EY kumoamisesta (Sähkömarkkinadirektiivi) 13.7.2009, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LxUriServ.do?uri=OJ:L:2009:211:0055:0093:fi:PDF>

Fingrid Oyj 2017. Viitattu 31.1.2017, <http://www.fingrid.fi/fi/yhtio/Sivut/default.aspx>.

Henkilötietolaki 22.4.1999/523

Honkinen, T., Innanen, A., Lindgren, J., Pello, J., Rantanen, J., Siltala, K. & Tuomala, S. Startup-juridiikan käsikirja. Lakimiesliiton Kustannus. Talentum Media Oy 2017.

Kuluttajansuojalaki 20.1.1978/38

Oesch, P. Energiateollisuus ry. Sähkön tuotanto. Viitattu 20.1.2017, http://energia.fi/perustietoa_energia-alasta/energiantuotanto/sahkontuotanto

Oikeusministeriö. Miten valmistautua EU:n tietosuoja-asetukseen? Selvityksiä ja ohjeita 2017:4. Tietosuojavaltuutetun toimisto. Helsinki: Oikeusministeriö 27.1.2017. http://tietosuoja.fi/material/attachments/tietosuojavaltuutettu/tietosuojavaltuutetuntoimisto/oppaat/1Em8rT7IF/Miten_valmistautua_EUn_tietosuoja-asetukseen.pdf

OpiTietosuoja.fi. Viitattu 29.3.2017, <https://opitietosuoja.fi/index.php/fi/56-lainsaadaentoe/lait/eun-tietosuoja-asetus/23-tuleva-eu-n-tietosuoja-asetus>

Salomaa, P. Energiateollisuus. Avoimet sähkömarkkinat. Viitattu 21.1.2017, http://energia.fi/perustietoa_energia-alasta/energiamarkkinat/sahkomarkkinat

Sähkömarkkinalaki 9.8.2013/588

Tietosuojavaltuutetun toimisto. 11.4.2017. Tietosuojavastaavaa, valvontaviranomaista ja tietojen siirrettävyyttä koskevat ohjeet päivitetty. Viitattu 26.4.2017, <http://www.tietosuoja.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2017/04/tietosuojavastaavaavaltvontaviranomaistajietojensirrettavyttakoskevatohjeetpaivitetty.html>

Tietosuojavaltuutetun toimisto. 25.4.2017. EU:n tietosuojaviranomaisten kevätkokouksessa keskustellaan henkilötietojen käsittelyn riskeistä. Viitattu 28.4.2017, <http://tietosuoja.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2017/04/euntietosuojaviranomaistenkevatkokouksessakeskustellaanhenkilotietojenkasittelynriskeista.html>

Tietosuojavaltuutetun toimisto. 12.4.2017. Tietosuoja koskevasta vaikutusten arvioinnista tarkempia ohjeita. Viitattu 28.4.2017, <http://www.tietosuoja.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2017/04/tietosuojaakoskevastavaikutustenarvioinnistatarkentaviaohjeita.html>

Tietoyhteiskuntakaari 7.11.2014/917

Työ- ja elinkeinoministeriö. EU:n energiapolitiikka. Viitattu 21.1.2017, <http://tem.fi/eu-n-energiapolitiikka>

Valtiovarainministeriö. EU-tietosuojan kokonaisuudistus. VAHTI -raportti - 1/2016.

https://www.vahtiohje.fi/c/document_library/get_file?uuid=c97ee414-1fc0-4a91-969c-2ef0657605d1&groupId=10128

Opas henkilötietojen käsittelijälle

Tähän oppaaseen on koottu kansallisen henkilötietolain ja Euroopan unionin tietosuoja-asetuksen mukaiset henkilötietojen käsittelyä koskevat säädökset. Opas antaa yleisiä ohjeita tietojenkäsittelijöille henkilötietojen käsittelytilanteissa ja luo perustaa tarkempien ohjeistuksien tekemiselle. Oppaan sisältö on jaettu henkilötietojen keräämistä, henkilötietojen käsittelyä ja rekisteröidyn oikeuksia koskeviin osiin.

Henkilötietojen kerääminen

Henkilötietoja sopimuksessa ovat henkilötunnus, nimi ja osoitetiedot, käyttöpaikkatiedot, kulutustiedot ja laskutukseen liittyvät maksutiedot.

Henkilötiedot ovat luonnollista henkilöä kuvaavia tietoja, jotka voivat koskea henkilön ominaisuuksia, elinolosuhteita tai perhesuhteita. Henkilötietoja ovat myös sijaintitiedot, verkkotunnistetiedot ja henkilön taloudellisia, kulttuurillisia tai sosiaalisia tilanteita kuvaavat tekijät. Henkilötietoja voidaan kerätä rekisteriin sopimuksen tekemistä varten.

Kerättävien tietojen on oltava sopimuksen kannalta oleellisia, täsmällisiä ja tarkoituksenmukaisia. Turhia tietoja ei saa kerätä ja kaikki virheelliset tiedot tulee oikaista ja poistaa rekisteristä viipymättä.

Rekisteröidyn on annettava suostumus henkilötietojen käsittelylle. Suostumus voi olla kirjallinen, sähköinen tai suullinen ja siitä tulee ilmetä henkilön vapaaehtoinen, tietoinen hyväksyntä henkilötietojen käsittelylle. Sähköisessä ja kirjallisessa sopimuksessa hyväksyminen voi tapahtua rastittamalla ruutu tai valitsemalla jokin muu suostumusta osoittava kohta lomakkeelta.

Suostumusta koskevan pyynnön on oltava selkeäkielinen ja helposti ymmärrettävässä muodossa. Suostumusta ei voi antaa vaikenemalla tai lomakkeen automaattisella hyväksynnällä.

Rekisteri: käyttötarkoituksen mukaisesti kerätty tietojoukko joka sisältää henkilötietoja
Rekisterinpitäjä: rekisterin perustaja ja rekisteriä ylläpitävä toimija
Tietojenkäsittelijä: henkilö joka käsittelee rekisterissä olevia henkilötietoja.

Rekisteröidylle on ilmoitettava tietojen keräämisen pakollisuudesta ja seurauksista, mikäli kieltäytyy luovuttamasta tietoja. Rekisterinpitäjän on tarvittaessa voitava esittää rekisteröidyn suostumus!

- 1) Rekisteröidylle pitää suostumuksen yhteydessä ilmoittaa peruutusoikeudesta, jonka on tapahduttava yhtä helposti kuin suostumuksen antaminenkin. Suostumuksen voi peruuttaa rajoituksetta niin, ettei se vaikuta mitenkään ennen peruuttamista tapahtuneen tietojenkäsittelyn laillisuuteen.
- 2) Rekisteröidylle pitää kertoa miten tietoja keräämisen jälkeen käytetään ja käsitellään.
- 3) Rekisteröidyllä on oikeus saada ilmoitus häntä koskevien henkilötietojen käsittelystä.
- 4) Rekisteröidylle on toimitettava tiedot rekisterinpitäjistä yhteystietoineen henkilötietojen keräämisen jälkeen. Tarvittaessa on toimitettava myös tietosuojavastaavan yhteystiedot.
- 5) Rekisteröidylle on toimitettava tiedot henkilötietojen käsittelyn käyttötarkoituksista ja oikeusperusteista sekä henkilötietojen vastaanottajista.

Henkilötietojen käsittelytilanteet

Henkilötietoja voidaan käsitellä sopimuksen tekemiseksi rekisteröidyn pyynnöstä tai rekisterinpitäjän toimeksiannosta tärkeän edun suojaamiseksi tai lakisääteisen tehtävän suorittamiseksi.

Henkilötietoja saa käsitellä rekisterinpitäjän toimeksiannosta, mikäli käsittely liittyy alkuperäiseen tiedonkäsittelytarkoitukseen, esimerkiksi kun sopimukseen liittyvissä maksuhäiriötapauksissa perittävät siirretään yksityiselle perintätoimistolle.

Tietojenkäsittelyssä tulee aina noudattaa huolellisuutta ja tietosuojatoimenpiteitä.

Henkilötietojen käsittely on rajoitettava vain siihen mikä on välttämätöntä.

Arkaluonteisia tietoja ovat henkilötiedot, jotka kuvaavat henkilön rotua tai etnistä alkuperää, yhteiskunnallista, poliittista tai uskonnollista vakaumusta, ammattiliiton jäsenyyttä, rikosta, rangaistusta, terveydentilaa, hoitoja, seksuaalista suuntautumista tai sosiaalihuoltoa koskevia tietoja.

Perusoikeuksiin ja -vapauksiin liittyviä arkaluonteisia tietoja on suojeltava ja arkaluontoisen tiedon kerääminen sekä käsittely on kiellettyä.

Virheellisiä, epätäydellisiä tai vanhentuneita henkilötietoja ei saa käsitellä ja käsittelyn päätyttyä henkilötiedot voidaan rekisterinpitäjän ohjeen mukaan poistaa, mikäli niitä ei muun lainsäädännön mukaan tarvitse enää säilyttää.

Tietoja tulee säilyttää niin, että rekisteröity voidaan tunnistaa niistä vain niin kauan kuin tarkoituksen mukaan on

tarpeellista.

Käsittelyyn liittyvistä oikeuksista, riskeistä ja säännöistä on tiedotettava rekisteröidylle.

Rekisteröidylle on toimitettava myös lisätietoja henkilötietojen säilytysajasta, tarkastelusta ja oikeudesta muutoksiin, käsittelynrajoittamisesta ja tietojensiirtämisestä toiseen järjestelmään.

Rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän on toimittava yhteistyössä valvontaviranomaisen kanssa.

Tietoturvaloukkauksesta tulee ilmoittaa rekisteröidylle viivytyksettä silloin, kun se aiheuttaa todennäköisesti korkean riskin rekisteröidyn oikeuksille ja vapauksille.

- Korkean riskin tietoturvaloukkauksesta on ilmoitettava myös valvontaviranomaiselle 72 tunnin kuluessa.

Rekisteröityä voidaan pyytää täydentämään puutteellisia henkilötietoja, mikäli se on sopimukseen nähden tarpeellista, esimerkiksi henkilötunnuksen tai osoitteen ollessa virheellinen.

Rekisteröidyllä on oikeus tietojen oikaisuun ja 'oikeus tulla unohdetuksi'. Muita hyväksyttäviä syitä tietojen poistamiseen on rekisteröidyn suostumuksen peruuttaminen tietojensa käsittelyyn, profiloinnin vastustaminen tai henkilötietojen lainvastainen käsittely. Näillä samoilla perusteilla myös rekisterinpitäjä voi poistaa henkilötiedot rekisteristä.

- Henkilötietoja ei tarvitse poistaa pyynnöstä, mikäli niiden säilyttäminen on tarpeen oikeudellisen vaateen tai sen mahdollisuuden vuoksi!

Rekisteröidyn oikeuksia

Rekisteröidyllä on oikeus tietää henkilötietojensa käsittelystä ja tarkastaa rekisterissä olevat tiedot.

Rekisteröity voi vaatia virheellisten tietojen oikaisua ja täydentää puutteellisia henkilötietoja toimittamalla niistä lisäselvityksen.

Rekisteröity voi pyytää poistamaan häntä koskevat henkilötiedot, mikäli niitä ei tarvita enää alkuperäiseen käyttötarkoitukseen.

Rekisterinpitäjän on pyydetessä toimitettava rekisteröidylle jäljennös rekisterissä olevista henkilötiedoista. Jäljennöksen pyytämiseksi ei ole määräämuotoa, mutta tarvittaessa rekisterinpitäjä voi pyytää rekisteröidyltä lisätietoja henkilöllisyyden varmistamiseksi.

Rekisteröity voi vastustaa henkilötietojensa käsittelyä suoramarkkinoinnin tai siihen liittyvän profiloinnin perusteella.

Rekisteröidylle on pyydetessä ilmoitettava muista henkilötietojen vastaanottajista, joille henkilötietoja luovutetaan.

Rekisteröidyllä on oikeus kieltäytyä tietojensa perusteella profiloinnista eli automaattisesta tietojen käsittelystä, mikäli se ei ole välttämätöntä sopimuksen tekemiseksi tai perustu rekisteröidyn antamaan suostumukseen.

Suostumukseen perustuvassa tilanteessa rekisteröidyllä on oikeus vaatia, että henkilötietoja käsittelee luonnollinen henkilö. Rekisteröity voi esittää kantansa asiassa ja riitauttaa päätöksen.

Henkilötietojen käsitteilyä voidaan rajoittaa siirtämällä henkilötietoja toiseen järjestelmään tai estämällä rajoitettuihin henkilötietoihin pääsy.

Rekisteröity voi rajoittaa henkilötietojensa käsittelyä, mikäli tiedot eivät pidä paikkaansa tai niiden käsittely ei ole lainmukaista.

- Rekisteröidyllä on oikeus rajoittaa rekisterinpitäjää tietojen käsittelystä myös silloin, kun hän itse tarvitsee tietoja oikeudellisen

vaateen saamiseksi. Tietojenkäsittelylle ei välttämättä enää ole tällöin muuta käyttötarkoitusta.

- Rajoittaminen on toteutettava ja ilmaistava niin, ettei henkilötietoihin voida myöhemmin tehdä käsittelytoimenpiteitä.

Henkilötietoja saa käsitellä vain rekisteröidyn suostumuksella silloin kun rekisteröity on rajoittanut tietojen käsittelyä, ellei kyseessä ole oikeudellisen vaateen tai kolmannen osapuolen oikeuksien suojaamiseksi tapahtuva käsittely.

Rekisteröidyllä on oikeus saada häntä koskevat henkilötiedot jäsennellyssä yleisesti käytettäväsä muodossa ja siirtää häntä koskevat tiedot toiselle rekisterinpitäjälle.

Toimenpiteestä, joka on aloitettu rekisteröidyn pyynnöstä, on annettava rekisteröidylle tieto viivytyksestä ja viimeistään kuukauden kuluessa pyynnön saamisesta.

Käsittelyn päätyttyä henkilötiedot voidaan rekisterinpitäjän ohjeen mukaan poistaa, mikäli niitä ei muun lainsäädännön mukaan tarvitse enää säilyttää.